

Tsyplitska Olena Oleksandrivna, PhD in Economics, Associate Professor, Senior Researcher of Department of Industrial Policy, Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine
26, Panasa Myrnoho, Kyiv, 01011, Ukraine
e-mail: o.liakhovetz@gmail.com

УДК 338.0

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-45-84-92>

УХВАЛЕННЯ УГОДИ АСАА В ІНТЕРЕСАХ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ ТА БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА

Кушніренко О. М.,
Дейнеко О. Т.

Актуальність теми дослідження пояснюється посиленням впливу негативних факторів на подальший розвиток українського виробництва кабельно-провідникової продукції, а саме зростанням імпорту неякісної продукції і насиченням ринку фальсифікатом. Наслідком цього є зниження обсягів випуску продукції, скорочення виробничих потужностей, недоотримання прибутку для більшості українських виробництв даного виду продукції. До того ж неефективність програм технічного регулювання призводить до загроз безпеці: використання фальсифікованої продукції при будівництві житлових і промислових будівель є однією з причин пожеж, що призводить до людських жертв і економічних втрат. Все це підсилює значення створення ефективної системи державного контролю на внутрішньому ринку кабельно-провідникової продукції. Одним з дієвих напрямів вирішення даної проблеми є удосконалення технічного регулювання шляхом ухвалення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products, скорочено АСАА).

Постановка проблеми. Небезпечні загрози, пов'язані зі стрімким ростом імпорту фальсифікованої продукції у все більш відкритій та конкурентній економіці, вимагають посилення державного контролю на внутрішньому ринку за дотриманням стандартів якості продукції. Створення сприятливих умов для адаптації українських виробників до впровадження високих стандартів якості згідно вимог ЄС сприятиме подоланню технологічних розривів та забезпеченню безпеки на внутрішньому ринку.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. В умовах посилення впливу глобальних та внутрішніх викликів на стан промислового виробництва, залишається недостатньо дослідженою проблема обґрунтування напрямів вдосконалення державного контролю за якістю та безпечністю промислової продукції на внутрішньому ринку та сприянню адаптації українських виробників до стандартів ЄС як загалом, так і в розрізі окремих видів промислової діяльності.

Постановка завдання, мети дослідження. Метою дослідження є обґрунтування інструментів, націлених на прискорення адаптації українських виробників до нових високих стандартів якості й безпечності кабельно-провідникової продукції, а саме розробка рекомендацій з покращення ринкового нагляду, відповідності горизонтального (рамкового) та вертикального (галузевого) законодавства в промислових галузях (виробництва кабельно-провідникової продукції), що дозволяє прискорити процес укладання угоди АСАА та забезпечить сприятливі умови для розвитку бізнесу українським виробникам.

Метод або методологія проведення дослідження. В дослідженні застосовано спеціальні методи: статистичних порівнянь, групування, вибірки (для виявлення тенденцій розвитку ринку кабельно-провідникової продукції); структурно-функціонального аналізу (для виявлення проблем, що перешкоджають успішній адаптації українських виробників до вимог якості й безпечності продукції згідно стандартів ЄС), експертних оцінок при розробці рекомендацій щодо ефективного використання інструментів в умовах зони вільної торгівлі з ЄС.

Галузь застосування результатів. Результати цього дослідження можуть бути застосовані в процесі формування промислової політики щодо впровадження дієвих заходів стимулювання української промисловості.

Висновки. Встановлено, що створення сприятливих умов для задоволення потреб внутрішнього ринку кабельно-провідникової продукції та забезпечення безпеки суспільства, наразі важливим є здійснення першочергових заходів: розробка правил безпечного функціонування енергетичної непромислової продукції; впровадження надійного контролю на електротехнічному ринку з використанням відповідних реєстрів виробників, постачальників та продавців небезпечної КПП та вдосконалення системи технічного регулювання, в тому числі впровадження системи надійного контролю і заходів щодо недопущення проникнення через кордон України неякісної кабельно-провідникової продукції.

Ключові слова: Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (АСАА), промислова політика, промисловий безвіз, якість, безпека.

ПРИНЯТИЕ СОГЛАШЕНИЯ АСАА В ИНТЕРЕСАХ УКРАИНСКИХ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ И БЕЗОПАСНОСТИ ОБЩЕСТВА

Кушниренко О. Н.,
Дейнеко О. Т.

Актуальность темы исследования объясняется усилением влияния негативных факторов на дальнейшее развитие украинского производства кабельно-проводниковой продукции, в результате чего происходит рост импорта некачественной продукции и насыщение рынка фальсификатом, что приводит к снижению объемов выпуска продукции, сокращению производственных мощностей, недополучению прибыли для большинства украинских производств. К тому же неэффективность программ технического регулирования приводит к угрозам безопасности: использование фальсифицированной продукции является одной из причин возгорания, что приводит к человеческим жертвам и экономическим потерям. Все это усиливает значение создания эффективной системы государственного контроля на внутреннем рынке кабельно-проводниковой продукции. Одним из действенных направлений является совершенствование технического регулирования путем принятия Соглашения об оценке соответствия и приемлемости промышленной продукции (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products, сокращенно АСАА).

Постановка проблемы. Опасные угрозы, связанные со стремительным ростом импорта фальсифицированной продукции во все более открытой и конкурентной экономике, требуют усиления государственного контроля на внутреннем рынке за соблюдением стандартов качества и безопасности продукции. Создание благоприятных условий для адаптации украинских производителей для внедрения высоких стандартов качества в соответствии с требованиями ЕС будет способствовать преодолению технологических разрывов и обеспечению безопасности на внутреннем рынке.

Выделение неисследованных частей общей проблемы. В условиях усиления влияния глобальных и внутренних вызовов на состояние промышленного производства кабельно-проводниковой продукции остается недостаточно исследованной проблема обоснования направлений совершенствования государственного контроля за качеством и безопасностью промышленной продукции на внутреннем рынке и содействии адаптации украинских производителей к стандартам ЕС как в целом, так и в разрезе отдельных видов промышленной деятельности.

Постановка задачи, цели исследования. Целью исследования является обоснование инструментов, нацеленных на ускорение адаптации украинских производителей к новым высоким стандартам качества и безопасности кабельно-проводниковой продукции, а именно разработка рекомендаций по улучшению рыночного надзора, соответствия горизонтального (рамочного) и вертикального (отраслевого) законодательства в промышленных отраслях (производства кабельно-проводниковой продукции), что позволяет ускорить процесс заключения соглашения АСАА и обеспечит благоприятные условия для развития украинской промышленности.

Метод или методология проведения исследования. В исследовании применены специальные методы исследования: статистических сравнений, группировки, выборки (для выявления тенденций развития рынка кабельно-проводниковой продукции); структурно-функционального анализа (для выявления проблем, препятствующих успешному интегрированию украинских производителей с мировым торговым пространством), экспертных оценок при разработке рекомендаций по эффективному использованию торговых инструментов в условиях зоны свободной торговли с ЕС.

Область применения результатов. Результаты этого исследования могут быть применены в процессе формирования промышленной политики по внедрению действенных мер стимулирования украинской промышленности.

Выводы. Доказано, что для создания благоприятных условий для удовлетворения потребностей внутреннего рынка кабельно-проводниковой продукции и обеспечения безопасности общества, первоочередным является осуществление таких мер: разработка правил безопасного функционирования энергетической непромышленной продукции; внедрение надежного контроля на электротехническом рынке с использованием соответствующих реестров производителей, поставщиков и продавцов опасной КПП и совершенствование системы технического регулирования, в том числе внедрение системы надежного контроля и мер по недопущению проникновения через границу Украины некачественной кабельно-проводниковой продукции.

Ключевые слова: Соглашение об оценке соответствия и приемлемости промышленной продукции (АСАА), промышленная политика, промышленный безвиз, качество, безопасность.

THE ADOPTION OF THE ACAA IN THE INTERESTS OF UKRAINIAN PRODUCERS AND PUBLIC SAFETY

Kushnirenko Oksana,
Deineko Oleksandr

Relevance of the research topic. Identification of the features of negative influence on the further development of Ukrainian production of cable and wire products, namely, the growth of imports of low-quality

products and saturation of the market with counterfeit products, which leads to a decrease in production volumes, a reduction in production capacities, and profit losses for most Ukrainian manufacturers. In addition, the inefficiency of technical regulation programs leads to threats the security of the society: the use of counterfeit products is one of the causes of fires, which leads to loss of life, as well as economic losses. All this strengthens the importance of creating an effective system of state control in the domestic market of cable and wire products. One of the most effective ways is to improve technical regulation is through adopting the Agreement on Conformity and Acceptance of Industrial Products (ACAA).

Formulation of the problem. Dangerous threats associated with the rapid growth of imports of counterfeit products in an increasingly open and competitive economy require increased state control in the domestic market, to ensure compliance with product quality and safety standards. Creating favorable conditions for the adaptation of Ukrainian manufacturers to the introduction of high quality standards in accordance with EU requirements will help bridge technological gaps and ensure security in the domestic market.

Selection of unexplored parts of the general problem. Faced with the increasing impact of threatening challenges on the development of cable and wire products, the problem of substantiating the directions of improving state control over the quality and safety of industrial products in the domestic market and promoting the adaptation of Ukrainian manufacturers to standards remains insufficiently studied.

Setting the task, the purpose of the study. The purpose of the paper is to develop tools aimed at accelerating the adaptation of Ukrainian manufacturers to new high standards of quality and safety of cable and wire products, namely the development of recommendations for improving market surveillance, compliance with horizontal (frame) and vertical (industry) legislation in industrial sectors (cable production -conductor products), which allows to accelerate the process of concluding an ACAA agreement and will provide favorable conditions for the development of Ukraine industry.

Method or methodology for conducting research. The authors used the following special research methods: statistical comparisons, groupings, samples (to identify trends in the cable-conductor market); structural and functional analysis (to identify problems impeding the successful integration of Ukrainian producers into the world trading space), expert assessments. The recommendations on directions and instruments of industrial policy are developed using the generalization of domestic and international experience according to new challenges of industrial development of Ukraine.

The field of application of results. The results of this study can be applied to industrial policy-making for effective industrial stimulus measures of Ukrainian industry.

Conclusions. It has been proved that in order to create favorable conditions for satisfying the needs of the domestic market for cable products and ensuring public safety, the implementation of such measures is paramount: the development of rules for the safe functioning of energy non-industrial products; the introduction of reliable control in the electrical market using the appropriate registers of manufacturers, suppliers and sellers of dangerous checkpoints and the improvement of the technical regulation system, including the introduction of a reliable control system and measures to prevent the entry of poor-quality cable and wire products across the Ukrainian border.

Keywords: Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products, industry policy, industrial visa-free, quality, safety.

JEL Classification: D24, E23, L16, L52

Актуальність теми дослідження. Сьогодні економіка України знаходиться під впливом глобальних та внутрішніх викликів, що вимагають перегляду традиційних підходів до вибору дій, заходів, інструментів та важелів впливу держави на економічний розвиток. При цьому ядром економічної політики України має бути саме індустріальна політика, оскільки як показує досвід Європейського Союзу, промисловий розвиток на сьогодні визначальним чином впливає на досягнення соціально-економічної стабільності в суспільстві. Водночас, при імplementації Угоди про Асоціацію Україна-ЄС представники українського бізнесу – промисловці опинились в складних умовах адаптації до нових більш високих вимог до організації й управління бізнесом. Для українських виробників існують труднощі з отриманням еквівалентного доступу до ринку ЄС, що пов'язано з необхідністю підтвердження якості української продукції сертифікованими європейськими лабораторіями. Все це підсилює значення обґрунтування інструментів підтримки українських виробників до умов європейської торгівлі з метою подолання технологічних розривів. Одним з таких дієвих інструментів є вдосконалення технічного регулювання шляхом Ухвалення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products, скорочено АСАА), що частіше звучить як «промисловий безвіз».

Постановка проблеми. Небезпечні загрози, пов'язані зі стрімким ростом імпорту фальсифікованої продукції у все більш відкритій та конкурентній економіці, вимагають посилення державного контролю на внутрішньому ринку за дотриманням стандартів якості продукції. Створення сприятливих умов для адаптації українських виробників до впровадження високих стандартів якості згідно вимог ЄС сприятиме подоланню технологічних розривів та забезпеченню безпеки на внутрішньому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні наукова економічна думка представлена широким спектром досліджень з обґрунтування напрямів ефективного промислового розвитку відповідно до технологічних зрушень, техногенних загроз, що досліджено у багатьох наукових працях зарубіжних та вітчизняних учених. Зокрема, це праці науковців різних напрямів і шкіл класичної та сучасної економічної теорії,

а також державного управління, і, насамперед, класиків сучасної наукової думки щодо визначальної ролі індустріальної складової в зростанні економіки та ролі держави в управлінні цими процесами (Р. Райх, Г. К. Хелайнер, Д. Декарло, Д. Родрік, Г. Тасі, Дж. Коен, Дж. Форман-Пек, Е. Райнерт, К. Перес та інші). Зокрема, К. Шваб в своїх дослідженнях зазначає, що характер змін є настільки фундаментальним, що суспільству необхідно підготуватись до викликів часу – як великих можливостей, так і потенційних небезпек [8, с. 12].

В Україні різним аспектам підтримки промислового розвитку та управлінським аспектам регулювання промисловості присвячені роботи таких науковців, як: Амоша О. І., Геєць В. М., Вишневецький О. С., Даниленко А. І., Дейнеко Л. В., Ляшенко В. І., Мусіна Л. А., Сіденко В. Р., Якубовський М. М. та ін. Водночас, прикладні аспекти промислової політики, що спрямовані на адаптацію українських виробників до глобальних та внутрішніх викликів, зокрема завдяки подоланню технологічних розривів, є недостатньо дослідженими. Зокрема, поглибленого вивчення потребують можливості, пов'язані з удосконаленням технічного регулювання, в тому числі змін, пов'язаних з ухваленням Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products, скорочено АСАА).

Метою дослідження є розробка рекомендацій з покращення ринкового нагляду, відповідності горизонтального (рамкового) та вертикального (галузевого) законодавства в промислових галузях (виробництво кабельно-провідникової продукції), що дозволяє прискорити процес укладання угоди АСАА.

Завданнями дослідження є: 1) визначити вади технічного регулювання на ринках промислової продукції в Україні, які перешкоджають ефективному розвитку внутрішнього ринку та гальмують процеси інтеграції українських виробників до верхніх ланок ланцюгів доданої вартості; 2) оцінити потенціал розвитку українського ринку кабельно-провідникової продукції та його роль у досягненні стандартів суспільної безпеки; 3) розробити рекомендації із формування та реалізації ефективних інструментів промислової політики для полегшення доступу українських виробників на європейські ринки.

Методи дослідження. Для аналізу вузьких місць та перспектив промислового розвитку на ринку кабельно-провідникової продукції були використані індексні методи, які базуються на комплексній характеристиці відносної зміни елементів розвитку ринкових індикаторів у часі, просторі або порівняно з еталоном, які внаслідок наявності функціональної залежності між ними представлені системою взаємопов'язаних показників [1, с. 37], модифікована відповідно до особливостей соціально-економічного розвитку українського ринку та цілей даного дослідження. Зокрема, було розширено набір статистичних показників, що дозволило більш повно відобразити ступінь диференціації розвитку ринків промислової продукції.

Виклад основного матеріалу.

Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відкриває нові можливості для українських виробників. Перш за все це відкриття нових сегментів найбільшого зовнішнього ринку збуту для продукції галузі, спрощення доступу товарів українських виробників на ринок ЄС, укладання нових договорів та контрактів щодо збуту готової продукції на більш вигідніших умовах. Створення ЗВТ з ЄС передбачено в IV розділі Угоди «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», що передбачає зняття митних та інших перешкод для вільного переміщення товарів і послуг між Україною та ЄС [2]. Проте митне регулювання у сфері не є головною перешкодою для вітчизняних товарів на ринках Європейського Союзу: європейські митні тарифи є достатньо низькими.

Значно серйознішою перешкодою є різниця в технічних і санітарних стандартах, система стандартизації і сертифікації та викривлення умов конкуренції в ЄС (широка система державної допомоги виробникам). До того ж ринок Європи має тривалу історію свого формування, містить стійкі торговельні зв'язки та характеризується високим ступенем насиченості та конкурентоспроможності. Оцінюючи торговельну співпрацю з ЄС, можна помітити, що європейці більше зацікавлені у співпраці з країнами-власниками значних запасів сировинних ресурсів і недостатньо розвиненими галузями-виробниками товарів із високою доданою вартістю. Тому для України важливо якомога швидше сприяти адаптації власної промисловості до нових умов господарювання.

До того ж означена проблема містить ще й загрози безпеці. Так, поява на ринку та застосування в житловому й промисловому будівництві неякісного кабелю та фальсифікованої продукції – причина виникнення пожеж. Трагедії трапляються в дитячих таборах, житлових приміщеннях, на транспортних засобах, виробничих об'єктах. Статистика невтішна: за даними Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту в Україні щодня, в середньому, виникало 284 пожежі, матеріальні втрати від яких склали 30 млн 929 тис. грн. Прямі збитки від однієї пожежі становлять 22,6 тис. гривень. Кожного дня внаслідок пожеж гинуло 5 і отримувало травми 4 людини, вогнем знищувалось або пошкоджувалось 72 будівлі (споруди) та 13 одиниць техніки. Лише за 10 місяців 2019 р. зареєстровано 86143 пожежі, що на 25% більше, ніж за аналогічний період 2018 р. Незадовільний стан електричного устаткування та приладів, застосування фальсифікованого неякісного кабелю є третьою причиною всіх пожеж [3].

Імпорт російської кабельно-провідникової має високий потенційний ризик небезпеки. За статистикою, приблизно 30 % пожеж, що виникають щороку в Україні, спричинені фальсифікованою кабельно-провідниковою продукцією. На останню припадає лєвова частка тяжких уражень органів дихання і навіть смертей під час горіння ізоляційних матеріалів. Значні обсяги виробленої КПП, що не відповідають вимогам безпеки, визнають самі росіяни. Показовим є також те, що до «Реєстру небезпечної продукції, забороненої до ввозу та/чи обігу на території Рєспубліки Білорусь» Держстандартом цієї країни було внесено (станом на березень 2018 р.) 24 підприємства – виробника кабельної продукції виключно з РФ: ТОВ «АЛЬГИЗ» (м. Санкт-Петербург), ТОВ «ГК» Севкабель», РФ (м. Санкт-Петербург), ЗАТ «Людиновкакабель» (м. Людиново, Калузька. обл.), АТ

«Марпрсадкабель» (м. Марнинский посад, Чувашська Республіка), ТОВ «ПромЕл», (м. Орел), ТОВ «ВЛКЗ», м. (Великі Луки), ТОВ «Производственное объединение «Кабели и провода» (м. Новоржев), ТОВ «ЕлектроПром», (м. Новоржев), ВАТ «Псковський кабельний завод» (м. Псков), ТОВ «Магна» (м. Великі Луки Псковської обл.), ТОВ «Калужський кабельний завод», ТОВ «Коаксиал» (м. Серпухов), ТОВ «РТ-Кабель» Ярославська обл. (м. Данилов), ВАТ «ЕлектроПром» (м. Новоржев, Псковська обл.), ВАТ «Рибінський електромонтажний завод», ВАТ «Кабель-Арсенал», (м. Климовськ), ЗАТ «Режевський кабельний завод» (м. Реж Свердловської обл.), ЗАТ «СКЗ» (м. Смоленськ), ТОВ «Коаксиал» (м. Серпухов), ТОВ «Калужський кабельний завод» (Держинський район, Калужська обл.), ТОВ «БРЕКС» (м. Брянськ), ВАТ «БЕЛЕЛЕКТРОКАБЕЛЬ» (м. Белгород), ВАТ «Провод-К (м. Пермь), «Камський кабель» (м. Пермь) [4].

Сьогодні на ринках непродовольчих товарів існують проблеми з технічним регулюванням щодо відповідності якості продукції та ринкового нагляду. На ринку кабельно-провідникової продукції в Україні діють чіткі правила, зокрема Технічний регламент електромагнітної сумісності обладнання, затверджений постановою Уряду від 16.12.2015 № 1077. Технічний регламент містить загально сформульовані вимоги безпечності щодо спектра продукції [5]. А стандарти вже дають конкретні технічні рішення для задоволення загальних вимог техрегламенту. Підприємець може вибирати – виробляти продукцію за національними стандартами чи за власними технічними умовами. Але при цьому він має довести, що за безпечністю ця продукція відповідає техрегламентам. Для цього він має подати декларацію або отримати сертифікат відповідності від сертифікаційних органів. Найвигідніше ж працювати за гармонізованими європейськими стандартами (ДСТУ-EN), оскільки вони надають так звану презумпцію відповідності, тобто припущення, що продукція відповідає вимогам директив і регламентів ЄС. Наразі українському експортеру недостатньо виготовити продукцію відповідно до європейських гармонізованих стандартів та випробувати її в Україні. Товар доведеться ще раз сертифікувати у спеціалізованих європейських органах, що є досить вартісним, трудомістким та тривалим процесом.

Вирішити цю проблему можна за допомогою вдосконалення системи технічного регулювання, що передбачає ефективну взаємодію бізнесу, держави та споживачів, яка в Україні ще не сформована, зокрема в частині надійного контролю за якістю та безпечністю продукції, що потрапляє на український ринок (рис.1).

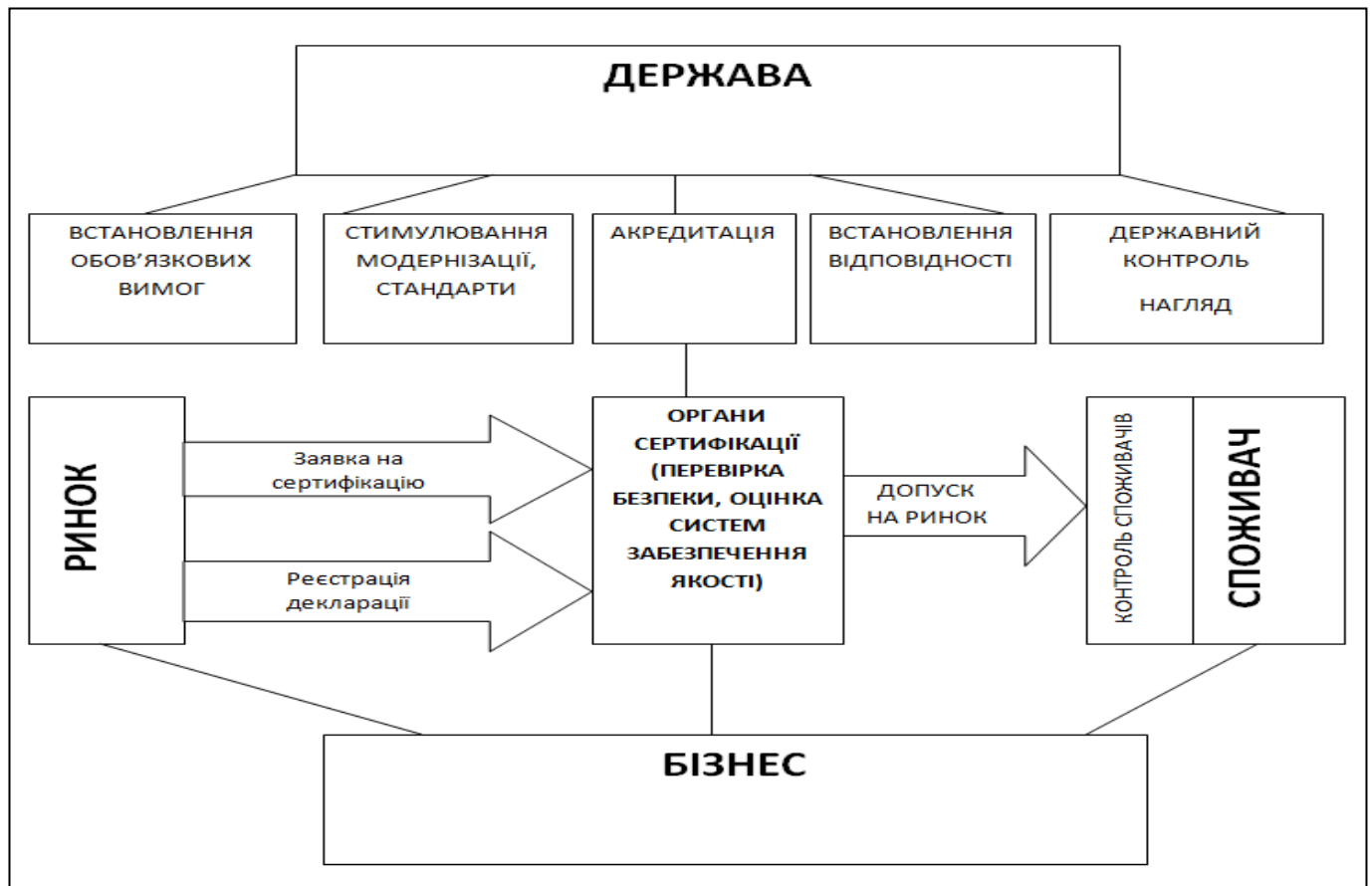

Рисунок 1. Взаємодія держави, бізнесу та суспільства в рамках технічного регулювання

Джерело: власна розробка авторів

Необхідність тривалої та дорогої європейської сертифікації буде усунена тоді, коли Україна підпише з ЄС Угоду про оцінку відповідності та прийняття промислової продукції АСАА. Україна вже тривалий час готується до підписання з ЄС угоди АСАА, яку називають «промисловим безвізом», оскільки після підписання

такої угоди виробники промислової продукції, отримавши сертифікат відповідності в Україні, не потребуватимуть додаткових процедур для виходу на європейський ринок.

Угода про оцінку відповідності та прийняття промислової продукції є способом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною і ЄС [6]. Передбачається, що в охоплених цією Угодою секторах українські експортери зможуть маркувати свою продукцію знаком СЕ та вільно продавати її на ринку ЄС без додаткової сертифікації в ЄС. Потенційно, Угода АСАА може охопити до п'ятої частини українського експорту до ЄС1, передусім продукцію машинобудування. Крім економії часу та коштів експортерів на проходження сертифікації, угода АСАА з ЄС призведе до зростання іміджу продукції «Made in Ukraine», полегшить для України доступ на інші глобальні ринки та збільшить привабливість України для локалізації виробництва. Також, без додаткової сертифікації до України можна буде вільно завозити та продавати на українському ринку виготовлену будь-де продукцію, марковану європейським знаком відповідності СЕ. Це полегшить життя імпортерам в Україні та зменшить контрабанду.

Питання укладання угоди АСАА між ЄС та Україною має досить тривалу історію. Ще у грудні 2005 року Україна та ЄС підписали План дій з підготовки до Угоди АСАА – задовго до початку переговорів про майбутню Угоду про асоціацію. Укладення угоди АСАА передбачено статтею 57 Угоди про асоціацію між Україною і ЄС. Відповідно до цієї статті та Додатку III до Угоди про асоціацію, Угода АСАА поширюватиметься на 27 категорій промислової (нехарчової) продукції. Спочатку Угода АСАА може охоплювати один або кілька з цих секторів, з наступним розширенням на інші. Після того, як Угода АСАА охопить усі зазначені у Додатку III сектори, Україна та ЄС зобов'язалися розглянути можливість її поширення на інші категорії промислової продукції

Відповідно до положень Угоди про асоціацію, для укладення угоди АСАА Україна має привести у повну відповідність до європейського своєї законодавство, як горизонтальне (рамкове), так і вертикальне (галузеве); прийняти в якості національних європейські гармонізовані стандарти на відповідні види продукції; привести у відповідність до європейських вимог усю свою національну інфраструктуру якості (національний орган стандартизації, національний орган акредитації, метрологічні інституції, органи з оцінки відповідності) та інфраструктуру державного ринкового нагляду (органи та процедури ринкового нагляду); скасувати усі регуляторні режими (більшість з яких існують ще з радянських та пост-радянських часів), які суперечать, дублюють та/або є додатковими до європейських вимог до відповідних видів продукції (насамперед, санітарні норми і правила та нормативно-правові акти у сфері охорони праці).

Сьогодні кабельно-провідникову продукцію в Україні виробляють 8 заводів, 14 підприємств середнього бізнесу та малі підприємства. Лідерами ринку за обсягами реалізованої продукції є три підприємства: ТзДВ «Гал-Кт», ПАТ «Південкабель» та завод «Одескабель» (рис. 2).

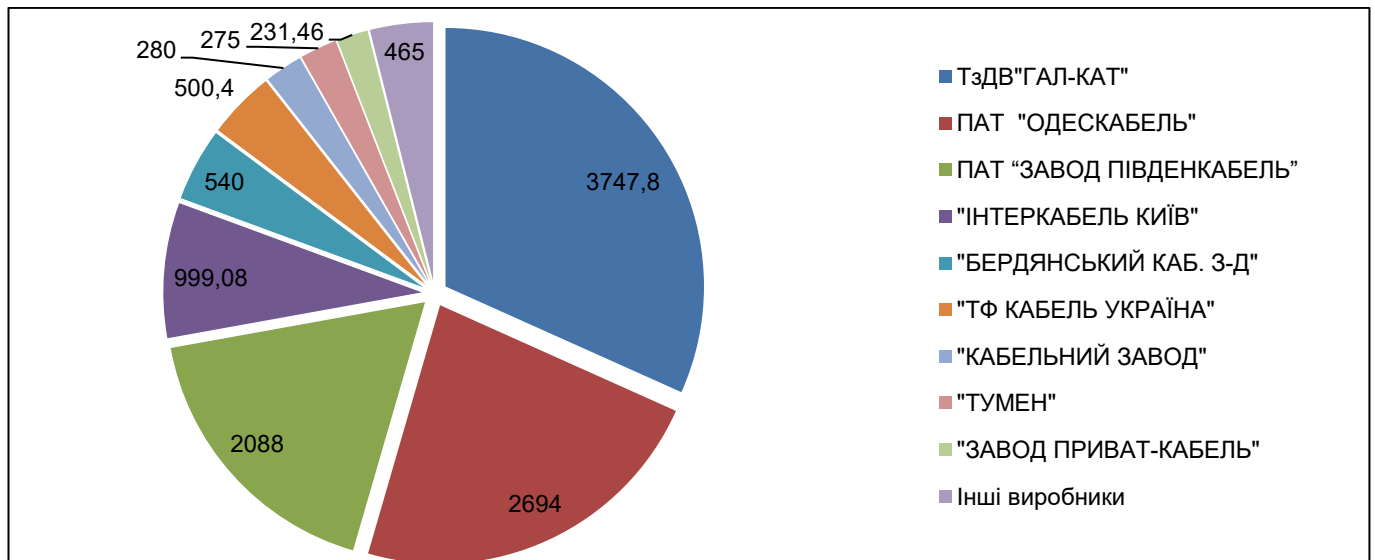

Рисунок 2. Виробництво кабелів і проводів за 2018 р., тис. тон

Джерело: розроблено авторами за даними асоціації «Укрелектрокабель» [7]

Галузь має значний потенціал розвитку і за сприятливих умов здатна швидко нарощувати темпи виробництва та експорту. Так, завдяки поживленню промислового виробництва, будівельно-монтажних робіт, розвитком сфери зв'язку та телекомунікацій підприємствам галузі вдалося зломити негативний тренд і забезпечити з 2017 р. зростання обсягів виробництва.

Лідером за темпами зростання є ПАТ «Південкабель»: нарощення обсягів виробництва за 2018 р. порівняно з 2017 р. становить 107 %; обсягів реалізації реалізованої продукції – 114 %, обсягів експорту – 141 %. Це підприємство є галузеформуючим за більшістю номенклатури кабельної продукції. Воно є унікальним в країні з випуску силового кабелю з паперовою просоченою ізоляцією на напругу 10 кВ, що є стратегічно значущим для енергетики, металургії, транспорту та будівництва. Водночас таке перспективне

підприємство опинилось під загрозою виживання. На сьогодні простуює понад половину його потужностей, 250 працівників, які мають відповідну кваліфікацію та навички, знаходяться у вимушених відпустках, або мають шукати нові робочі місця. Підприємство недоотримує мільйонні прибутки, а для держави – це недоотримання до бюджету тільки за 2018 р. близько 70 млн. грн. податків та відрахувань.

Аналогічну ситуацію маємо й по галузі в цілому. Як видно з рис. 3, за період 2011-2017 рр. виробництво кабельно-провідникової продукції скоротилось майже на третину. Найбільше скоротилось виробництво провідників електричних на напругу більше 1кВ (67,7 %), а виробництво проводів ізольованих обмотаних зменшилось на 62 % від рівня 2011 року. Серед основних причин – внутрішньоекономічна нестабільність та втрата ринків на тимчасово окупованих Росією територіях України; зростання цін на кольорові метали; недосконала система зовнішньоторгівельних інструментів (наприклад, асиметричність ставок ввізного мита з інших країн, зокрема РФ) спричиняє порушення умов конкуренції на ринку.

Обсяг українського експорту кабельно-провідникової продукції (КПП) за 2018 рік склав 1,116 млрд дол. США., що на 16,7 % вище, ніж за аналогічний період 2017 року. Імпорт всіх видів КПП за цей період склав 449,7 млн дол., що сформувало позитивний зовнішньоторгівельне сальдо в розмірі 666,3 млн дол. США. Однак імпорт зростає більш швидкими темпами (107 %) ніж та (101 %). Та ж тенденція мала місце і в попередні роки.

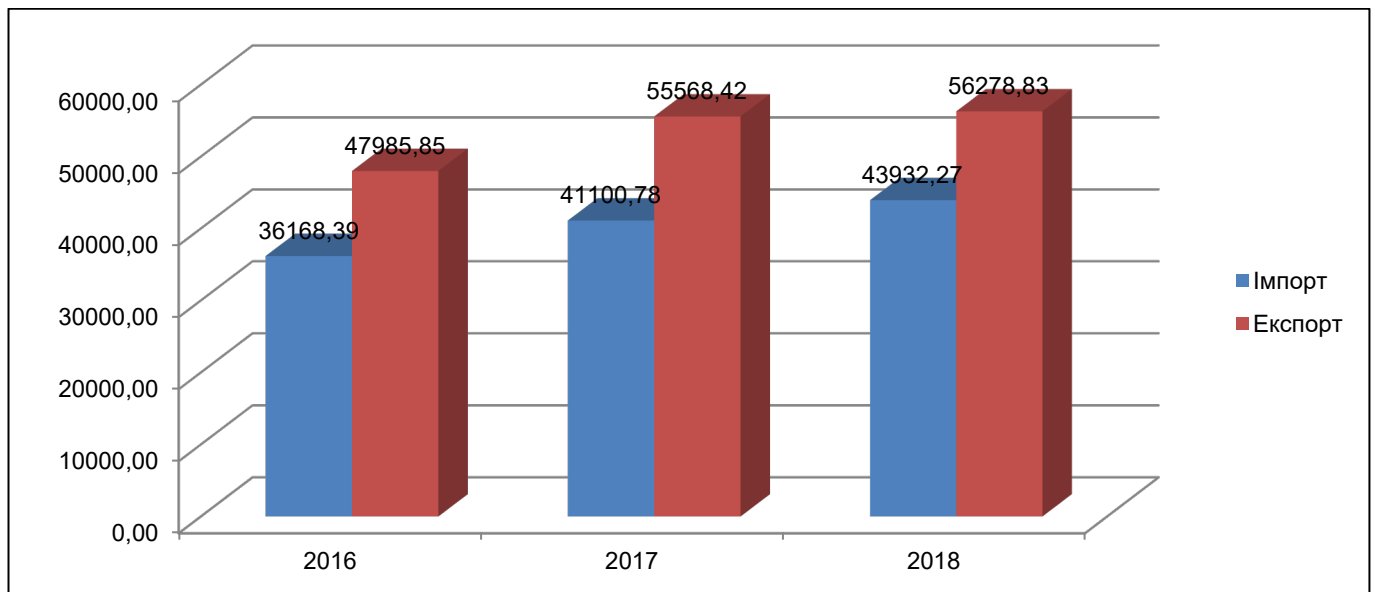

Рисунок 3. Динаміка зовнішньої торгівлі кабельно-провідникової продукції всіх видів України за 2016-2018 рр., тон

Джерело: побудовано авторами за даними Держстату України [8].

Необхідно відмітити, що Імпортні поставки в Україну за 9 місяців 2018 року склали 43,932 тис. тон (449,62 млн дол. США). В основному вони представлені такою продукцією: кабелі, оснащені з'єднувальними пристроями (8,62 тис. тон); інші провідники електричні для напруги понад 1кВ (3,24 тис тон), кабелі волоконно-оптичні (1,58 тис тон), кабелі коаксіальні (1,46 тис тон), кабелі мідні 804 тони. Попри те, що у зв'язку з агресивними діями з боку РФ українські виробники поступово переорієнтовуються на ринки країн ЄС, частка Росії в зовнішній торгівлі і досі лишається досить значною (8 % в структурі імпорту та 12 % в структурі експорту).

Українські виробники КПП конкурують з іноземними виробниками на внутрішньому і зовнішньому ринках за гірших вихідних умов. Враховуючи те, що Україна не здійснює промислового видобутку мідної руди, а сировина для кінцевого виробництва мідних проводів ввозиться в Україну з країн СНД, зокрема Російської Федерації, український виробник знаходиться в залежному становищі від зростання ціни міді та алюмінію у закордонних постачальників. Натомість, маючи доступ до дешевої сировини та енергоресурсів, російський виробник здатен забезпечити завжди нижчу ціну. Умови торгівлі КПП з РФ є асиметричними. Російський ринок КПП є більш захищеним. Так, на сьогодні РФ запровадила для української кабельно-провідникової продукції на середню та високу напругу максимальне ввізне мито у розмірі 12 %, тоді як Україна для аналогічної російської продукції застосовує мито в значно меншому розмірі.

Загрозами для суспільного розвитку є поява на внутрішньому ринку неякісної та фальсифікованої продукції українського виробництва «підпільними» виробниками внаслідок недосконалості контролю на електротехнічному ринку з використанням відповідних реєстрів виробників, постачальників та продавців небезпечної КПП.

Інтереси вітчизняного виробника не захищені при внутрішніх закупівлях. Так, за підсумками проведених за останні три роки крупних тендерів у 2016 г – 30 % обсягу продажів мав російський кабель; у 2017 р. – понад 40%, а за 10 міс. 2018 р. більше половини обсягу продажів припадало на російську продукцію.

Висновки. Добросесний український виробник сьогодні знаходиться під потрійним тиском, пов'язаним з недосконалістю системи технічного регулювання. Найбільші виробники кабельно-провідникової продукції в Україні вже давно досягли високої якості продукції і здатні забезпечити потреби внутрішнього ринку та мають потенціал гідно конкурувати на зовнішніх ринках. Для цього вони витрачають багато часу й коштів, щоб довести високу якість своєї продукції. Підприємства-лідери галузі вже мають всі необхідні сертифікати міжнародного зразка. Проте подальше просування на європейські ринки пов'язано з періодичними перевірками європейськими експертами високої якості української продукції та її відповідності технічним вимогам Європейського союзу.

Таким чином, удосконалення державної політики, інституцій, інфраструктури якості та ринкового нагляду, відповідності горизонтального (рамкового) та вертикального (галузевого) законодавства у низці секторів дозволяє прискорити процес укладання угоди АСАА, який сприятиме визнанню якості української продукції на ринках ЄС, нарощенню експорту з більш високою часткою доданої вартості та залученню інвестицій для розміщення виробничих потужностей на території України з подальшим просуванням на верхні ланки глобальних ланцюгів доданої вартості.

Для цього дієвими заходами будуть:

- розробка правил безпечного функціонування енергетичної непромислової продукції;
- впровадження надійного контролю на електротехнічному ринку з використанням відповідних реєстрів виробників, постачальників та продавців небезпечної КПП;
- вдосконалення системи технічного регулювання, в тому числі впровадження системи надійного контролю і заходів щодо недопущення проникнення через кордон України неякісної кабельно-провідникової продукції.
- захист вітчизняного виробника КПП, особливо щодо не рівних конкурентних умов відносно недобросесних виробників відповідної продукції, дозволить в короткі терміни і без значних додаткових капітальних витрат наростити обсяги виробництва, збільшити її експорт, забезпечивши тим самим зростання бюджетних і валютних надходжень, сприятиме росту зайнятості і добробуту населення, а також гарантуватиме більш високий рівень безпеки.

Для цього, зокрема, пропонується:

- припинити торговельну дискримінацію українських виробників КПП шляхом використання еквівалентних заходів митно-тарифного регулювання в торгівлі;
- забезпечити захист інтересів вітчизняних виробників при проведенні закупівель КПП;
- забезпечити застосування ефективних важелів нетарифного зовнішньоторговельного регулювання, зокрема налагодження надійного контролю на електротехнічному ринку з використанням відповідних реєстрів виробників, постачальників та продавців небезпечної КПП.

В разі подолання розривів між викликами DCFTA та можливостями українських промислових підприємств Україна може зайняти ринкову нішу в постачанні для європейських бізнес-структур матеріалів та заготовок, напівфабрикатів, формуючи тим самим стадію вторинної обробки деревини, що дозволить мінімізувати сировинний експорт та отримати частину доданої вартості.

Список використаних джерел

1. *Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки: науково-аналітична доповідь за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л. В.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2018. 158 с.*
2. *Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf).*
3. *Аналітична довідка про пожежі та їх наслідки в Україні за 10 місяців 2019 року. ВДіСП Український науково-дослідний інститут цивільного захисту. URL: https://undicz.dsns.gov.ua/files/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/2019/Analitichna%20dovidka%20pro%20pojeji_10.2019.pdf.*
4. *Реєстри заперетов на продукцію, сертифікатов и декларацій ЕАЭС (ТС), не действующих в Республике Беларусь. Государственный комитет по стандартизации Республики Беларусь. URL: <https://gosstandart.gov.by/>*
5. *Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту з електромагнітної сумісності обладнання» від 16 грудня 2015 р. № 1077. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2015-%D0%BF>.*
6. *Луценко Д. Угода АСАА: інтеграція України до ринку промислових товарів ЄС. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Ugoda-ACCA_integratsia-Ukrainy-do-rynku-promyslovykh-tovariv-EU_ua_2019.pdf*
7. *Ринковий нагляд. Асоціація «Укрелектрокабель». URL: <http://ukrelektrokabel.info/rinkoviy-naglyad/>.*
8. *Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>*

References

1. *Deineko, L. et al. (2018). Rozvytok promyslovosti dlia zabezpechennia zrostantia ta onovlennia ukrayinskoyi ekonomiky: naukovo-analitichna dopovid. Ed. by L. Deineko. Kyiv: NAS Ukraine, SI «Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine». 158 p. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/301.pdf> [in Ukr.].*

2. *Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part.* (2014). URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf [in Ukr.].

3. *Ukrainskyj naukovo-doslidnyj instytut cyvilnogo zahystu* (2019). *Analitychna dovidka pro pozhezhi ta i'h naslidky v Ukraini za 10 misjaciw 2019 roku.* URL: https://undicz.dsns.gov.ua/files/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/2019/Analitychna%20dovidka%20pro%20pojeji_10.2019.pdf [in Ukr.].

4. *Gosudarstvennij komitet po standartyzacyi Respublyky Belarus* (2020). *Reestr zapretov na produkciju, sertyfykatow y deklaracyj EAES (TS), ne dejstvujushhyh v Respublyke Belarus.* URL: <https://gosstandart.gov.by/> [in Rus.].

5. *Pro zatverdzhennja Tehnichnogo reglamentu z elektromagnitnoï sumisnosti obladnannja* (2015). *Postanova Kabinetu ministriv Ukraini.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2015-%D0%BF>. [in Ukr.].

6. *Lucenko, D* (2019). *Ugoda ASAA: integracija Ukraini do rynku promislovih tovariv ЄS.* URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Ugoda-ACCA_integratsia-Ukrainy-do-rynku-promyslovykh-tovariv-EU_ua_2019.pdf [in Ukr.].

7. *Rinkovij nagljad* (2019). *Asociacija «Ukrelektrokabel'».* URL: <http://ukrelektrokabel.info/rinkoviy-naglyad/> [in Ukr.].

8. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* (2019). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukr.].

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Кушніренко Оксана Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу промислової політики

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011, Україна

e-mail: kyshnoksana@gmail.com

orcid.org/0000-0002-3853-584X

Researcher ID: T-1063-2017

Дейнеко Олександр Турсунбайович, аспірант

Українсько-американській університет «Конкордія»

вул. Тургенівська, 8/14, м. Київ, 01054, Україна

e-mail: otdeineko@gmail.com

orcid.org/0000-0002-5314-242X

Researcher ID: S-7770-2018

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Кушніренко Оксана Николаевна, кандидат экономических наук, доцент, старший научный сотрудник отдела промышленной политики

ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

ул. Панаса Мирного, 26, г. Киев, 01011, Украина

e-mail: kyshnoksana@gmail.com

Дейнеко Александр Турсунбайович, старший преподаватель

Украинско-американский университет «Конкордия»

ул. Тургеневская, 8/14, г. Киев, 01054, Украина

e-mail: otdeineko@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHORS

Kushnirenko Oksana, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Senior Research Officer of Department of Industrial Policy

Institute for economics and forecasting NAS of Ukraine

26, Panasa Myrnoho, Kyiv, 01011, Ukraine

e-mail: kyshnoksana@gmail.com

Oleksandr Deineko, senior lecturer

Ukrainian-American Concordia University

8–14, Turhenievsk Street, Kyiv, 01054, Ukraine

e-mail: otdeineko@gmail.com